

Практика. Послелогтар темаа идер тоғыстар

1. Послелогтығ чоохтағларны таап, сығара пазып алыңар. Послелогтарның тузазын паза хайдағ падежнең устапчатханын чарыдыңар.

Хосхар айы — ол пустан суғлар поэчаң, тығын ахчаң ай. ол суғ алтында күн сузы чалтыри түсчең, суғның пастағы салғахтары солбыри түсчең, пастағы тіріг суғның айы полча.

Күннің сай чапсых тылаас-хабар. Сортан палых суғ алтына кір парған оттар аразынзар үзүргенін чайарға кірібіскен осхас. Алай ба пустарның тығыны ирт парған соондох, ала пуға үзүргенін чай сыхтыр. Паза аннаң даа пасха...

Хосхар айы тооза тың хынығ нимелер полчалар. Суғ алтынча ла чөрчеңнерге пу тың сидік тус: пірде пус, пірде порас суғ, пірде тимеер табырах ағын.

(Н. Сладков)

2. «Часхы арыгда» темаа чоох пазыңар. Пирілген послелогтарға килістіре сөстер табыңар, оларнаң тузаланыңар.

... кизіре, ... осхас, ... пеер, ... өтіре, ... хыринда, ... алдыра, ... үчүн, ... чіли, ... индіре.

3. Көрімгі паза пирілгі падежтернең киректелчеткен послелогтарны таап, сөс пірігістері пүдіріңер.

Азыра, арали, чіли, ибіре, индіре, кизіре, осхас, өтіре, сай, үчүн, удур, теере, читіре, төй, кире, хази, көре.

4. Чоохтағларны хығырыңар. Послелогтарны пос алынча чоох чардыхтарынаң пасхалаңар.

1. Прай чир үстүндегі нима чітіг сустарның алтында ойнапча. 2. Үстүндегі одыңнар тоғыланыс сыхханнар. 3. Күн чылии осхас, нымзах сөстері ам даа истілче ікі хулахта. Іче сүді осхас ас-тамахтары ам даа тадыпча хатығ наағымда. (М. Кильч.) 4. Че соонаң піске үгрен парғаннар. 5. Соонда даа сидіктерге тоғазарға киліскен. 6. Тағ арали парчатханнар маңзырааннар. 7. Олғаннар арали хазың мискезі теергеннер. 8. Тасхан суғ аал өтіре ахчатхан. 9. Чағын ааллар суға кірчеткеннер. 10 Тураа чағын турған колодалар наңмырға өтікпееннер.

5. Послелогтарның пүдізін чарыдыңар.

1. Күн иртеннең иирге читіре тигірче чүгүргеніне майых парған. 2. Амды ол тағ кистінзер одырчатхан. 3. Аның чібек чачахтары, чилбірезе, тағлар үстүне чайылчатхан. 4. Күннің узун сустары, тағ үстүнең сунып, тигірдегі арам пулуттарны хызартарға маңнан халчатханнар. 4. Чазы үстүне пүрүңкү тартыларынаң, саста пүдүрчүннең таарт пазох тартыс сыхханнар.

6. Чоохтағларда иртірілген послелогтарны килістіре турғызып, пазыңар.

1. Хызыл күрең тимір хырлығ школа Тымых аалның ... турча. 2. Аал суғ хастада тағлар ... үс чара чадыбысхан. 3. Төңдегі школа сады айадағы ла ... көрінче. 4. Аны көре, оолахтың даа чүрегі чалыннап көйчеткен 5. Кинетін истіл парған мылтых табызы күгүрт сатыраанына ... полған. 6. Хусхацахтың өтіг табызы Күртү апсахтың чуртының ... истілчеткен.

Кирек послелогтар: *осхас, аразында, хыринда, чили, төй, ортызында.*

7. Пирилген послелогтарнаң чоохтағлар пүдіріңер.

өтіре, арали, сай, пеер, пасха, төбін, хоостыра, хоза, чоғар.

8. Пирілген сөстерні ікі пасха тузаланыңар: а) пос алынча чоох чардығы чіли; б) послелог чіли.

Төбін, пасха, пеер, тоғыр, удур, хыринда, читіре.

9. Чоохтағларны хығырыңар. Послелогтарны пос алынча чоох чардыхтарынаң пасхалаңар.

1. Прай чир үстүндегі ниме чітіг сустарның алтында ойнапча. 2. үстүндегі одыңнар тоғыланыс сыхханнар. 3. Күн чылии осхас, нымзах сөстері ам даа истілче ікі хулахта. іче сүді осхас ас-тамахтары ам даа тадыпча хатығ наағымда. (М. Кильч.) 4. Че соонаң піске үгрен парғаннар. 5. Соонда даа сидіктерге тоғазарға киліскен. 6. Тағ арали парчатханнар маңзырааннар. 7. олғаннар арали хазың мискезі теергеннер. 8. Тасхан суғ аал өтіре ахчатхан. 9. Чағын ааллар суға кірчеткеннер. 10 Тураа чағын турған колодалар наңмырға өтікпееннер.

Тузаланған литература

1. Чебодаева Л.И. Хакас тілінің практикумы. 050302 — Хакас тілі паза литература специальностьча үгренчеткен студенттерге үгредіг пособие / Л. И. Чебодаева, А. Н. Чугунекова, М. Л. Тахтаракова; филнк. Л.И. Чебодаеваның редакциязынаң. - Ағбан: Н.Ф. Катановтың адынаң хакас хазна университетінің изд-возы, 2009. - 149 с.